

جمهوری اسلامی ایران

مدیریت حوزه علمیه استان قم

رساله علمی سطح (۳)

عنوان:

روش تربیتی موعظه و راهکارهای کارآمدی آن

راهنما: استاد حجة الاسلام و المسلمین آقای حسین مهدی زاده

مشاور: استاد حجة الاسلام و المسلمین آقای عباس رجبی

محقق: باب الله جعفری

پاییز ۱۳۹۵

چکیده

در این پژوهش به روش تربیتی موعظه و راهکارهای کارآمدی آن پرداخته ایم. در ابتدای پژوهش محقق به بررسی واژه‌های نزدیک به موعظه پرداخته و سپس تعریف جامع و کاملی از موعظه بیان کرده است و بعد نیز به تفاوت روش تربیتی موعظه با روش‌های مشابه و متناظر به آن را بررسی کرده است.

در بخش دوم ارکان موعظه که عبارت است از پیام موعظه، موعظه کننده و موعظه شونده و شرایط هر کدام که متصف به آن باید باشد توضیح داده شده است. تعدادی از این اوصاف باید با سرشت افراد عجین باشد و برخی دیگر نیز شرط کمال موعظه است.

در بخش سوم پژوهش ابزارها، قالب‌ها و آثار موعظه بیان می‌شود موعظه می‌تواند به صورت گروهی یا فردی باشد. در هر دو صورت استفاده از آیات و روایات، داستان‌های شیرین، بیان تاریخ و سرگذشت پشینیان، نعمت‌های موجود و رسانه‌های گفتاری و تصویری از ابزارهای مهم آن می‌باشد. استفاده از ابزارهای ذکر شده آثار بسیار مهمی دارد از جمله آثار تربیتی (که مهمترین آن‌ها توجه و آگاهی فرد، بیداری دل، خداشناسی، مثبت اندیشی شخص می‌باشد) و آثار عاطفی (انعطاف پذیر شدن و اهل مدارا شدن شخص) را می‌توان نام برد. در بخش چهارم جایگاه و اهمیت موعظه در قرآن و سیره و سنت معصومین (علیهم السلام) مورد بررسی قرار می‌گیرد.

بخش پنجم به آسیب شناسی و آسیب زدایی از روش تربیتی موعظه می‌پردازد موعظه آسیب‌های فردی اجتماعی اداری و سیاسی دارد و باید موعظه گران آن را شناسایی و آسیب زدایی کنند.

بخش ششم که عوامل کارآمدی و اثرگذاری موعظه را بیان می‌کند، در فصل اول به حیطه‌های تربیتی آن می‌پردازد و در فصل دوم مکان‌های کارآمدی برای موعظه را بیان می‌کند. واژگان کلیدی: روش تربیتی، موعظه، نصیحت، تربیت، وصیت.

فهرست مطالب

بخش اول: کلیات و مفاهیم

فصل اول: کلیات	۱
۱. تبیین موضوع	۲
۲. پیشینه‌ی تحقیق	۲
۳. ضرورت تحقیق	۳
۴. سؤال‌های تحقیق	۴
۵. فرضیه‌ی تحقیق	۵
۶. امتیاز تحقیق حاضر	۵
فصل دوم: مفهوم شناسی	۶
۱. تربیت	۷
۲. مفهوم روش تربیتی	۷
۳. مفهوم موعظه	۸
۴. وصیت اخلاقی	۱۲
۵. نصیحت	۱۴
۶. تفاوت موعظه با روشهای مشابه	۱۵
الف) عبرت آموزی	۱۵
ب) تذکر	۱۶
ج) امر به معروف و نهی از منکر	۱۷
د) انذار و تبشیر	۱۸

بخش دوم: شرایط موعظه

فصل اول: شرایط عمده پیام و محتوای موعظه	۲۲
۱. تناسب با نیاز و موقعیت مخاطب	۲۳
۲. مختصر و مفید بودن	۲۶
۳. گویا و رسا بودن	۲۷
فصل دوم: شرایط عمده موعظه کننده	۲۹
۱. آگاهی و بینش	۳۰
۲. اراده قوی	۳۲
۳. صداقت و راستی	۳۶

۳۷	۴. خیرخواهی
۳۸	۵. عامل بودن
۴۰	۶. تواضع و نرمش
۴۲	۷. شجاعت
۴۴	۸. محبت و تکریم
۴۵	۹. شناخت صحیح مخاطب
۴۷	۱۰. تداوم و تکرار
۵۰	فصل سوم: شرایط عمده موعظه شونده
۵۱	۱. خشیت و تقوای الهی
۵۲	۲. تبعیت از قرآن
۵۳	۳. روحیه پند پذیری
۵۴	۴. علاقه به واعظ و اعتقاد داشتن به او

بخش سوم: ابزار و قالب‌ها و آثار موعظه

۵۸	فصل اول: ابزار و قالب‌های موعظه
۵۹	۱. یادآوری سختی‌ها
۶۰	۲. یادآوری نعمت‌های موجود
۶۲	۵. عبرت آموزی از تاریخ
۶۴	۶. موعظه به وسیله داستان
۶۵	۷. موعظه به وسیله مثل و تمثیل
۶۶	۸. رسانه‌های گفتاری و تصویری
۶۸	۹. شعرهای حکمت‌آمیز
۷۱	فصل دوم: آثار تربیتی و عاطفی موعظه
۷۲	۱. توجه و آگاهی
۷۵	۲. بیداری دل
۷۶	۳. ایجاد حالت تواضع
۷۸	۴. آشتی با خدا و خلق
۷۹	۵. خداشناسی
۸۱	۶. هدایت
۸۲	۷. مثبت اندیشی

۸. انعطاف‌پذیری ۸۴
۹. معتدل شدن ۸۵
۱۰. اهل مدارا شدن ۸۸

بخش چهارم: ویژگی‌ها، جایگاه و اهمیت موعظه

- فصل اول: ویژگی‌های موعظه در قرآن ۹۱
۱. عام بودن ۹۲
۲. همراه با استدلال ۹۴
۳. متنوع بودن ۹۵
۴. گسترده بودن ۹۷
- فصل دوم: جایگاه و اهمیت موعظه در سیره و سنت معصومان (علیهم السلام) ۹۹
۱. نهج‌البلاغه ۱۰۰
۲. صحیفه سجادیه ۱۰۲
۳. در احادیث دیگر ۱۰۴

بخش پنجم: آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی از روش تربیتی موعظه

- فصل اول: آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی موعظه در بُعد فردی ۱۰۹
۱. قساوت قلب ۱۱۰
۲. غفلت ۱۱۱
۳. هوی و هوس ۱۱۲
۴. حب دنیا ۱۱۴
۵. عدم محاسبه نفس ۱۱۵
۶. بی‌عیب نشان دادن خود ۱۱۷
۷. عدم مقایسه تحقیرآمیز هنگام موعظه ۱۱۷
۸. موعظه نکردن در حضور دیگران ۱۱۸
۹. عدم عیبجویی و انتقام در قالب موعظه ۱۱۸
- فصل دوم: آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی موعظه در بُعد اجتماعی ۱۲۰
۱. آسیب‌های اجتماعی موعظه ۱۲۱
۲. راه‌های آسیب‌زدایی اجتماعی از موعظه ۱۲۳
- فصل سوم: آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی موعظه در بُعد اداری و سیاسی ۱۲۶
۱. آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی موعظه در بعد اداری ۱۲۷

۲. آسیب‌شناسی و آسیب‌زدایی موعظه در بُعد سیاسی ۱۲۹

بخش ششم: عوامل و مکان‌های کارآمدی و اثرگذاری تربیتی موعظه

فصل اول: عوامل کارآمدی موعظه ۱۳۴

۱. حسن نیت ۱۳۵

۲. ارتباط عاطفی ۱۳۶

۳. عاقبت اندیشی ۱۳۷

۴. عامل بودن موعظه‌گر ۱۳۸

۵. تغییر شیوه موعظه ۱۳۹

۶. نقد رفتار شخص نه شخصیت وی ۱۳۹

۷. آماده بودن شرایط موعظه ۱۴۰

۸. تلفیق شیوه‌های مختلف ۱۴۱

۹. آگاهی قبل از موعظه ۱۴۱

۱۰. سعه صدر ۱۴۲

۱۱. بیان نکات مثبت موعظه شونده ۱۴۲

فصل دوم: مکان‌های کارآمد برای موعظه ۱۴۴

۱. خانواده ۱۴۵

۲. مراکز و مدارس تعلیم و تربیت رسمی ۱۴۷

۳. در مجامع و اماکن عمومی ۱۴۸

۴. فضای مجازی ۱۵۰

نتیجه‌گیری ۱۵۲

فهرست منابع ۱۵۴